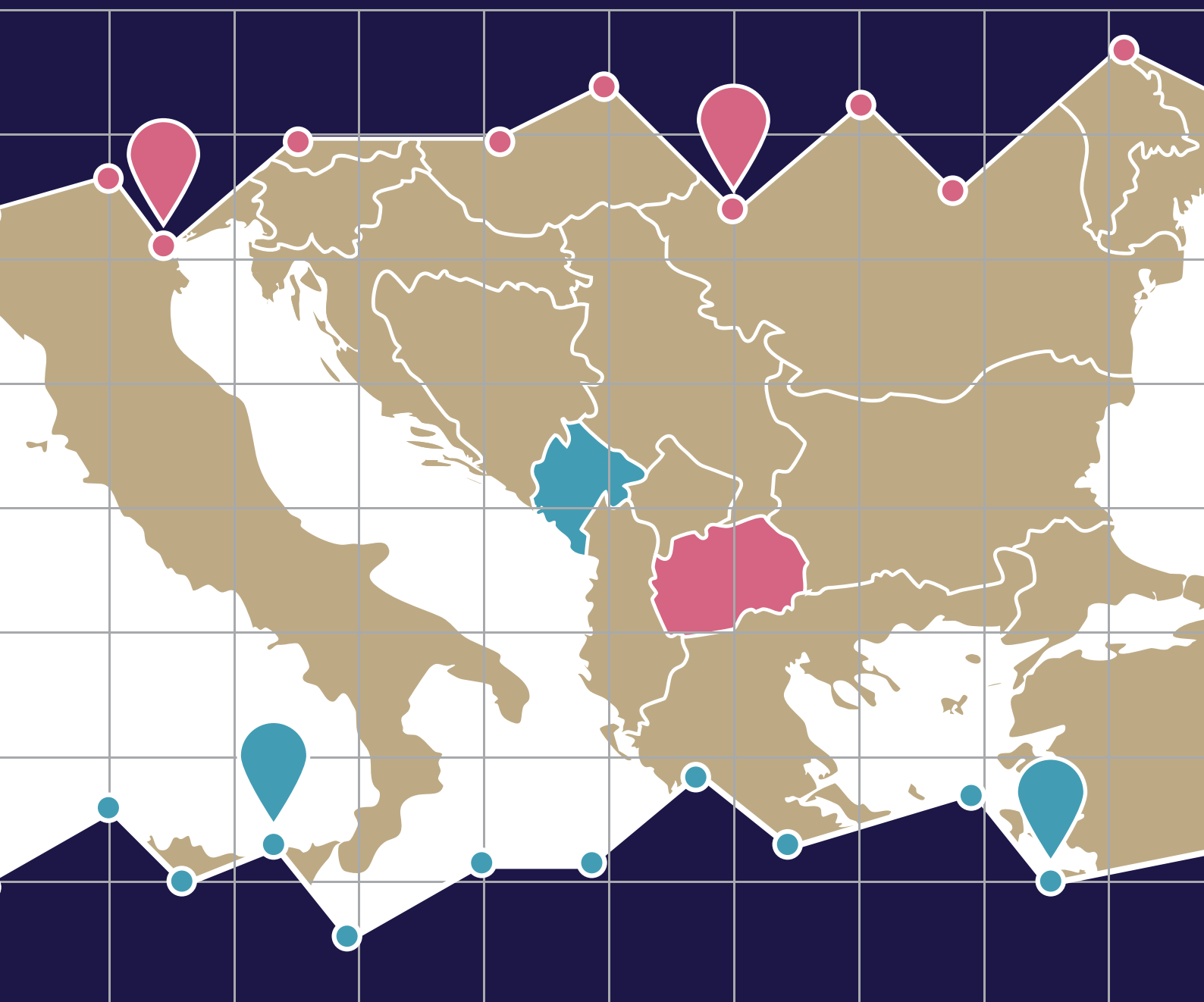

REGIONALNI PRIKAZ NETO PRILIVA STRANIH DIREKTNIH INVESTICIJA I SPOLJNOTRGOVINSKE RAZMJENE

Uvod

Predmet navedene bilateralne analize je prikaz stanja spoljne trgovine i kretanja neto priliva stranih direktnih investicija (SDI) u odabranim zemljama Jugoistočne Evrope.

Podaci su preuzeti sa internet stranica centralnih banaka i nacionalnih statističkih instituta svake zemlje.

Prema Svjetskoj banci, definicija neto priliva SDI predstavlja vrijednost ulaznih direktnih investicija koje su izvršili nerezidentni investitori u privredi u kojoj se investira. Podaci o tokovima SDI su prikazani na neto osnovi (kreditni kapitalni transakcija umanjena za iznos zaduženja između direktnih investitora i njihove inostrane filijale). Neto smanjenje aktive ili neto povećanja obaveza evidentiraju se kao krediti, dok se neto povećanja aktive ili se neto smanjenja obaveza evidentiraju kao dugovanja. Analiza predstavlja regionalni pregled dvije komponente: neto prilivi SDI i spoljne trgovine u odabranim privredama, analizirani retroaktivno za posljednje tri godine.

Analiza daje uporedni pregled ekonomskih performansi za svaku zemlju posebno, kao i udio koji imaju u godišnjoj nominalnoj vrijednosti BDP-a, kako bi se naglasilo da li postoji ekonomičnost u pogledu navedenih komponenti.

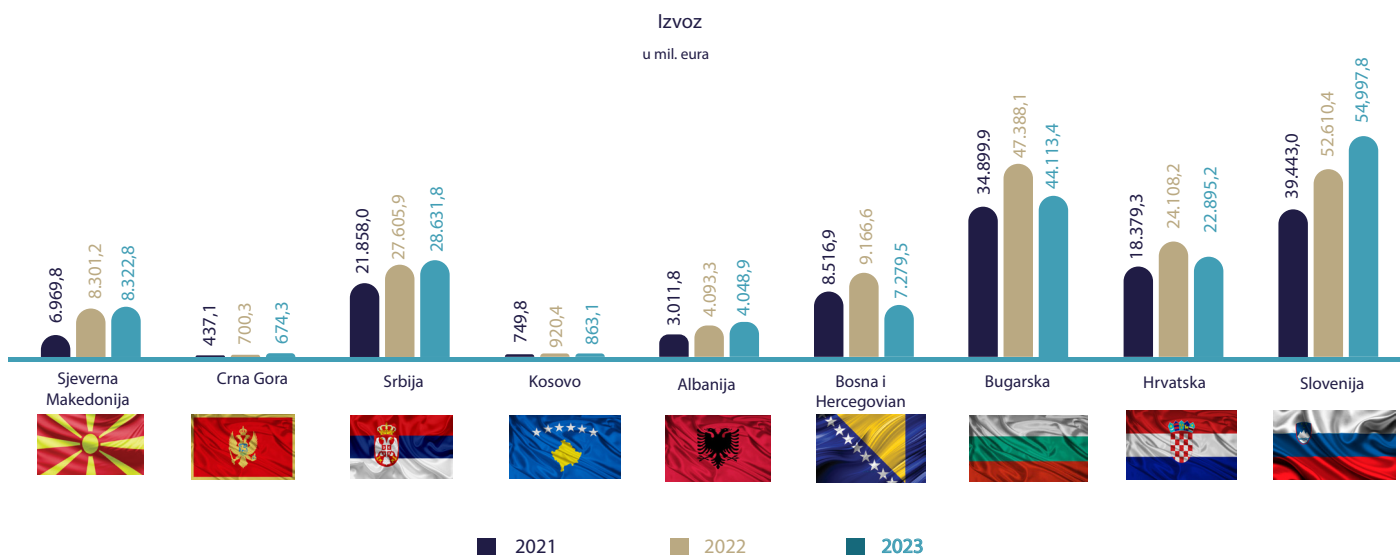
1.

U odnosu na spoljnotrgovinsku robnu razmjenu u regionu Jugoistočne Evrope u 2023. godini, Hrvatska i Srbija, bilježe najveći trgovinski deficit, koji je smanjen za 1.040,6 miliona eura i 3.180,8 miliona eura, respektivno. Slučaj Srbije pokazuje da je zemlja najznačajnije smanjila negativni trgovinski bilans u jednoj godini, sa 11.408,5 miliona eura u 2022. na 8.227,7 miliona eura u 2023. godini. Odmah za njom slijedi Bugarska, koja je ostvarila smanjenje negativnog trgovinskog bilansa za 2.350,4 miliona eura.

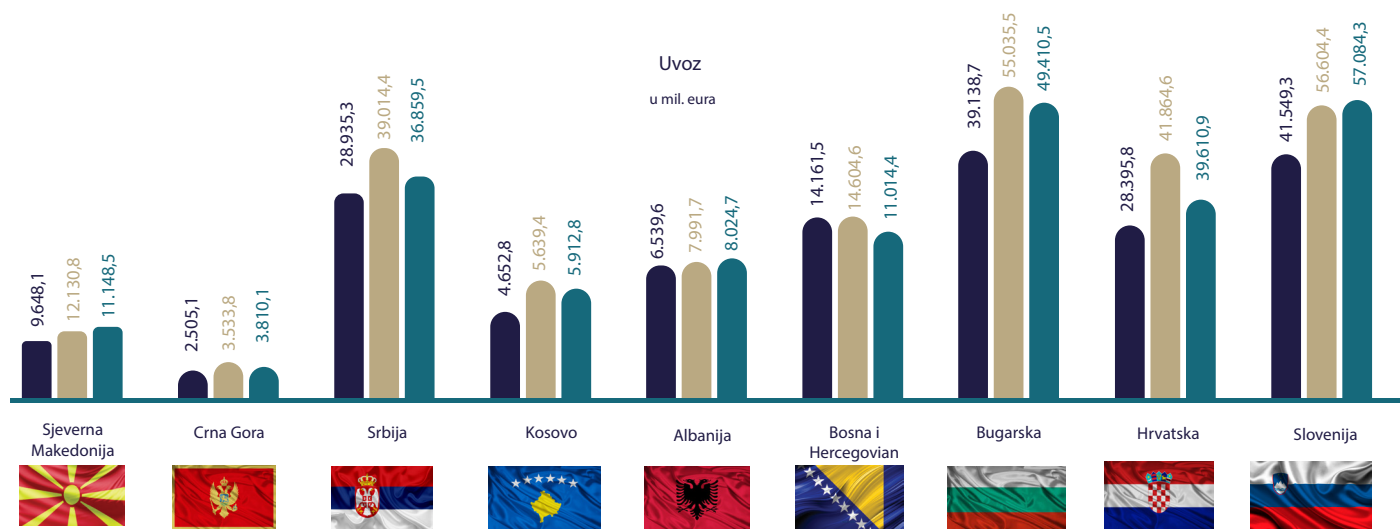

Najmanji trgovinski deficit ima Slovenija, koji je za godinu dana smanjen za 1.907,6 miliona eura, a slijedi Sjeverna Makedonija sa smanjenjem od 1.003,9 miliona eura.

Slovenija zajedno sa Srbijom ulazi u red zemalja koje imaju najveći rast izvoznih aktivnosti za 2.387,5 miliona eura, odnosno 1.025,9 miliona eura više u 2023. godini.

Značajno je da iako je uvoz na visokom nivou, slučaj Bugarske predstavlja smanjenje od 5.625,0 miliona eura u odnosu na prethodnu godinu i predstavlja najveći pad izvoznih aktivnosti zemlje.

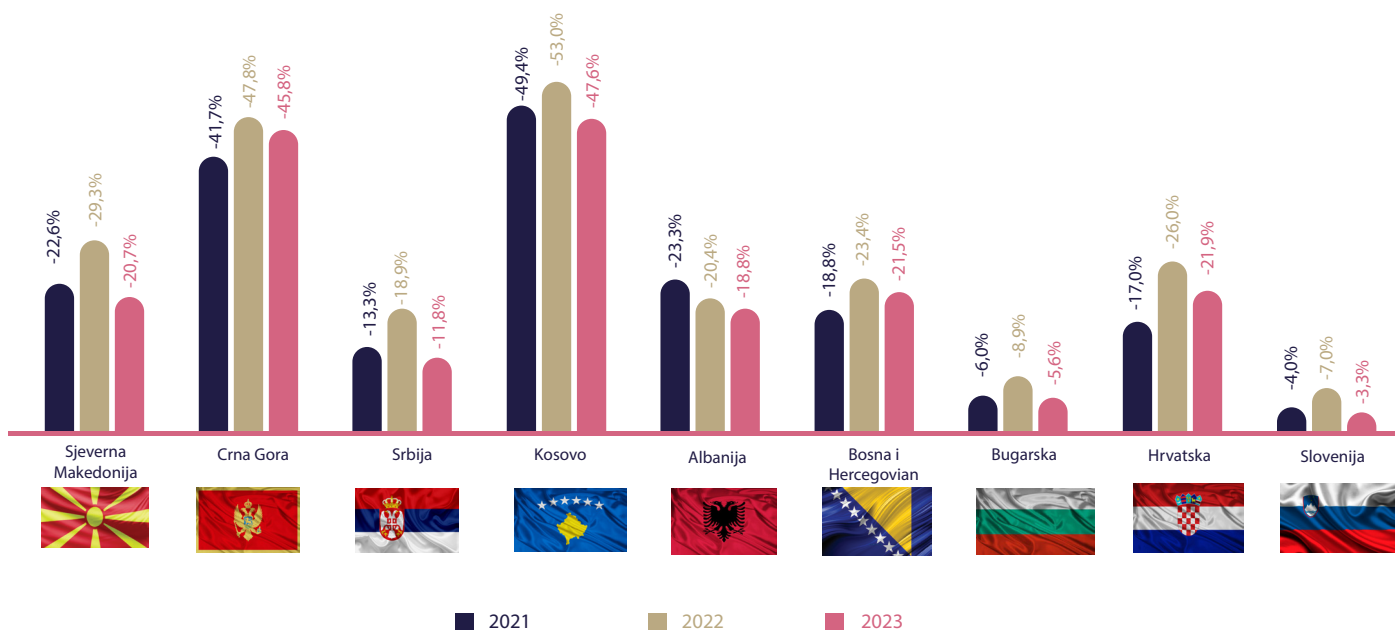
U odnosu na uvozne aktivnosti u 2023. godini, od navedenih zemalja izdvaja se Bugarska sa najvećim smanjenjem uvoza robe za 5.625,0 miliona eura, a slijede Hrvatska i Srbija, gdje je smanjenje za 2.253,6 miliona eura i 2.154,90 miliona eura.

Hrvatska je tokom prethodne tri godine smanjila pokrivenost izvoza uvozom, ostvarivši učešće od 21,9% trgovinskog bilansa u godišnjem BDP-u za 2023. godinu. Pokrivenost izvoza i uvoza stavlja Hrvatsku uz Albaniju i Bosnu i Hercegovinu, ostavljajući Crnu Goru i Kosovo sa najmanjom pokrivenošću.

Učešće u BDP

u %

Uz ostvarene rezultate u oblasti spoljne trgovine, učešće trgovinskog bilansa u BDP-u najniže je u Sloveniji i isto je za 3,7 p.p. smanjeno 2023. u odnosu na 2022. godinu, što je slična situacija i sa Bugarskom, gdje je zabilježeno smanjeno učešće trgovinskog bilansa u godišnjem BDP-u za 3,3 p.p. Ove dvije zemlje imaju najveći stepen pokrivenosti izvoza uvozom, retroaktivno u poslednje tri godine.

Učešće koje je Crna Gora ostvarila u godišnjem BDP-u za 2023. godinu iznosi 45,8% i druga je po veličini u regionu, odmah nakon Kosova sa 47,6%, gdje je u oba slučaja zabilježen rast u odnosu na prethodnu godinu. Najveće smanjenje u pogledu učešća trgovinskog bilansa u godišnjem BDP-u bilježi Sjeverna Makedonija, za 8,6 p.p., što je rezultat održavanja nivoa izvoznih aktivnosti i smanjenja uvoznih aktivnosti, za 982,3 miliona eura.

Ekonomija Crne Gore je visoko zavisna od uvoza, te je i u 2023. godini uvoz roba nastavio da raste, nakon značajnog rasta u 2022. godini. Naime, ukupna vrijednost uvezene robe u 2023. godini iznosila je 3,8 milijarde eura, što je za 276,3 miliona eura ili 7,8% više u odnosu na prethodnu godinu. Najveći doprinos rastu uvoza dale su kategorije Mašine i transportni uređaji, Drumska vozila i Prehrambeni proizvodi.

U 2023. godini znatno manje utrošeno je na uvoz električne energije, kao posljedica kombinacije viškova proizvodnje i povratka tržišnih cijena u okviru prije sukoba u Ukrajini. Takođe, niže tržišne cijene uticale su na manji odliv novca za naftu i naftne derivate, a zabilježen je i značajan pad uvoza obojenih metala. Istovremeno je došlo do smanjenja izvoza sa 700,3 miliona eura na 674,3 miliona eura, ili za 3,7% manje u odnosu na 2022. godinu, kao posljedica manjeg izvoza obojenih metala i kategorije Mineralne rude i otpaci metala. Najveći rast kategorija izvoza bio je kod izvoza električne energije i pića.

Imajući u vidu navedeno, pokrivenost izvoza uvozom u 2023. godini iznosilo je 17,7%, dok je u 2022. godini pokrivenost iznosila 19,8%. Kao i u prethodnom periodu, Crna Gora je u 2023. godini ostvarila negativan spoljnotrgovinski bilans, koji je dodatno porastao i dostigao iznos od 3.135,8 miliona eura, što u odnosu na 2022. godinu predstavlja povećanje za 302,2 miliona eura. Ukupna spoljnotrgovinska robna razmjena Crne Gore za 2023. godinu, prema konačnim podacima, iznosila je 4.484,5 miliona eura, što ukazuje na rast od

5,9% u odnosu na isti period prethodne godine.

Zemlje iz kojih je ostvaren najveći uvoz bile su: Srbija, u iznosu od 661,7 miliona eura; Njemačka, u iznosu od 231,2 miliona eura i Grčka, u iznosu od 148,5 miliona eura.

Zemlje u koje je ostvaren najveći izvoz su: Srbija, u iznosu od 190,9 miliona eura, zatim slijedi Bosna i Hercegovina, u iznosu od 75,5 miliona eura i Slovenija, u iznosu od 73,5 miliona eura. Spoljnotrgovinska robna razmjena bila je najveća sa potpisnicama CEFTA-e i sa Evropskom unijom.

Republika Sjeverna Makedonija se tradicionalno suočava sa visokim stepenom trgovinske otvorenosti države i niskim nivoom konkurentnosti domaće industrije, što znači da država pripada uvozno zavisnim zemljama, sa glavnim akcentom na uvoz električne energije i hrane.

Ostvareni deficit od 2.825,7 miliona eura je stanje trgovinskog bilansa iz izvozno-uvoznih aktivnosti koje je Republika Sjeverna Makedonija ostvarila u prethodnoj godini. Pokrivenost uvoza izvozom je 74,7%, čime je prema ukupnom obimu spoljnotrgovinske razmjene najviše trgovala sa Njemačkom, Velikom Britanijom, Grčkom, Kinom i Srbijom.

Vrijednost izvoza robe iz države u 2023. godini iznosi 8.322,8 miliona eura i bilježi blagi rast od 0,3% u odnosu na istu 2022. godinu. Vrijednost uvezene robe iznosi 11.148,5 miliona eura, što je za 8,1% manje u odnosu na isti period prethodne godine. U izvozu proizvoda, prema Standardnoj međunarodnoj trgovinskoj klasifikaciji, najveće učešće imaju sektori Hemijski i srodni proizvodi i Mašine i transportna oprema (uglavnom se odnosi na katalizatore na nosačima sa plemenitim metalima i jedinjenjima i proizvodima od feronikla, gvožđa i čelika), gdje se najviše trgovalo sa Nemačkom, Srbijom i Bugarskom.

U uvoznim proizvodima oni su najzastupljeniji iz sektora Proizvodi klasifikovani po materijalu i Mašine i transportna oprema (uglavnom se odnosi na sirovu naftu, platinu i legure platine i motorna vozila i električnu energiju), razmjena koja se najviše odnosi na Veliku Britaniju, Njemačku i Grčku.

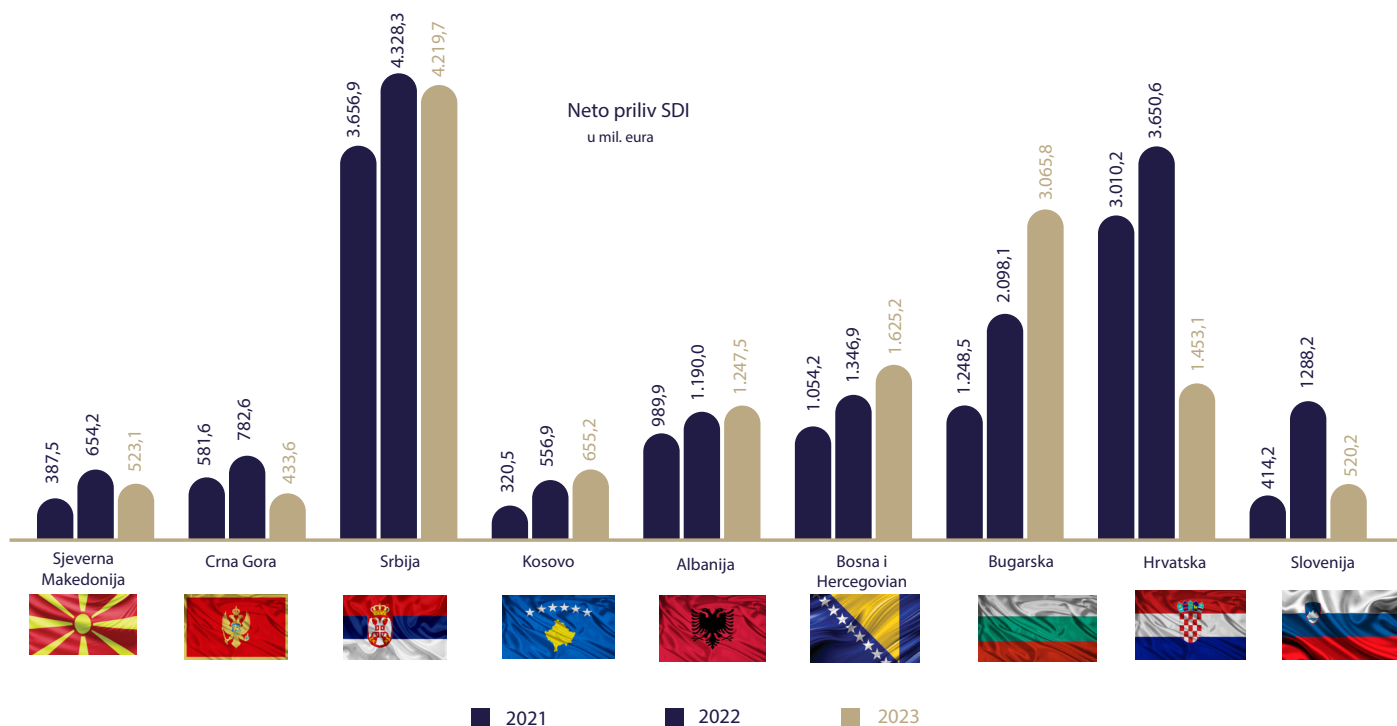
Rezultati spoljnotrgovinske razmjene zemlje u 2023. godini proizilaze iz povećanja izvoza proizvodnih kapaciteta stranih kompanija iz sektora automobilske industrije, koji spada u sektor mašina i transportnih uređaja, a izvoz prehrambenih proizvoda i proizvoda iz farmaceutske industrije dodatni pozitivan uticaj. Negativni uticaji izvoznih aktivnosti su iz rudarske i metaloprerađivačke industrije. S druge strane, značajno je smanjena realizacija uvoza robe uslijed smanjenja uvoza električne energije, što je rezultat povećane domaće proizvodnje električne energije, a dodatni uticaj ima smanjen uvoz ostalih energetske sirovina.

Negativan trgovinski bilans Republike Sjeverne Makedonije retroaktivno zavisi od njemačke privrede, koja stvara najveći udio suficita u trgovini sa zemljom, koji je znatno veći od suficita ostvarenog sa Bugarskom i Kosovom. S druge strane, najveći deficit se ostvaruje u trgovini sa Velikom Britanijom, a zatim Kinom i Grčkom.

2. Strane direktne investicije (SDI) su kategorija prekograničnih investicija koje uključuju rezidenta jedne ekonomije, koji ima kontrolu ili značajan stepen uticaja na upravljanje preduzećem rezidentom druge ekonomije.

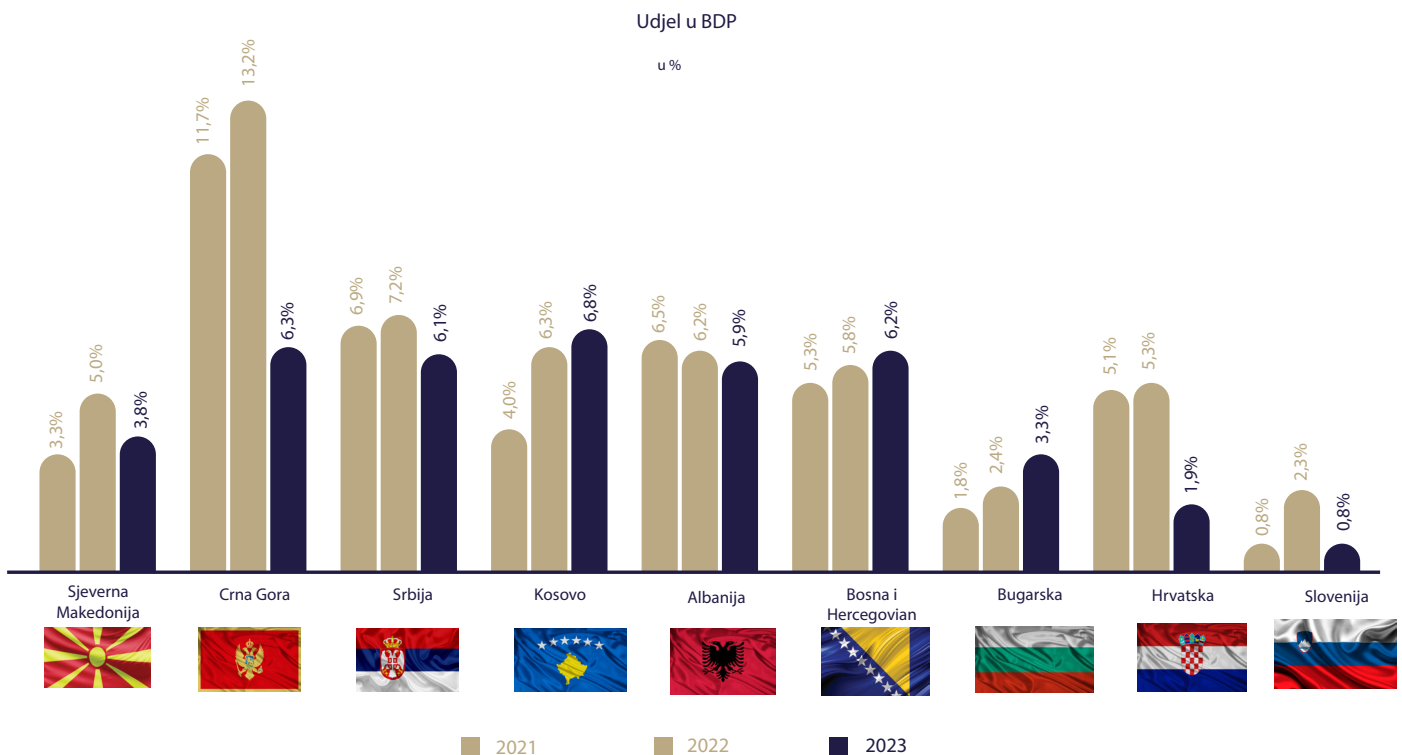
Neto prilivi SDI su vrijednost direktnih investicija nerezidentnih investitora u privredi. Neto odliv SDI, s druge strane, je vrijednost stranih direktnih investicija koje je izvršio stanovnik jedne privrede u stranim privredama.

Regionalni pregled neto priliva SDI u zemlje Jugoistočne Evrope za 2023. godinu ističe Srbiju, Bugarsku i Bosnu i Hercegovinu sa najvišim rezultatima retroaktivno, pri čemu je Srbija u 2023. godini zabilježila pad od 108,6 miliona eura, u Bugarskoj rast od 967,6 miliona eura i Bosni i Hercegovini 278,2 miliona eura više nego prethodne godine.

Najveće negativne promjene su u Hrvatskoj i Sloveniji, koje sa neto prilivom SDI od 1.453,1 miliona eura i 520,2 miliona eura, pojedinačno, bilježe pad od oko 60 odsto. Pri tome Hrvatska ima pad od 2.197,4 miliona eura, a Slovenija 768 miliona eura, što u odnosu na 2021. godinu u prvom slučaju predstavlja značajno smanjenje, a u drugom predstavlja poboljšanje.

Analizirano po učešću u BDP-u, neto prilivi SDI u Srbiju čine 6,1% i iznose oko 1 p.p. manje nego prethodne godine, dok za Bugarsku taj udio iznosi 3,3% i sličan je rezultat, a slučaj Bosne i Hercegovine je ističe kao jednu od zemalja sa najboljim rezultatima, bilježeći 6,2% i isti je kontinuitet u odnosu na prethodne dvije godine.

Najmanje učešće u BDP-u imaju neto prilivi SDI Hrvatske i Slovenije sa 1,9% i 0,8%, respektivno, što u prvom slučaju predstavlja drastičan pad od 3,4 p.p., a u drugom je identičan udio ostvarene nominalne vrijednosti slovenskog BDP-a.

Najveći pad učešća neto priliva SDI u godišnjem BDP-u zabilježila je Crna Gora, sa ostvarenim rezultatom od 6,3%, što je za 6,9 p.p. manje u odnosu na 2022. Kosovo, s druge strane, zabilježilo udio od 6,8% neto priliva SDI u BDP-u za 2023. godinu i predstavlja poboljšanu sliku u odnosu na prethodne dvije godine.

Neto priliv SDI u Crnu Goru u 2023. godini je iznosio 433,6 miliona eura. U odnosu na 2022. godinu, neto priliv SDI je manji za 349,1 miliona eura ili za 44,6% što je rezultat smanjenja pada priliva po osnovu interkompanijskog duga i vlasničkih ulaganja u kompanije i banke.

Imajući u vidu navedeno, važno je napomenuti da je neto priliv SDI u 2022. godini u iznosu od 782,6 miliona eura, rezultat visokog priliva, najviše po osnovu ulaganja u nekretnine.

Kada posmatramo u odnosu na investicione partnere, najveći priliv SDI u Crnu Goru ostvaren je iz Srbije u iznosu od 125,3 miliona eura i manji je za 11,8 miliona eura ili 8,6%. Slijedi strani kapital iz Ruske Federacije, koji je u 2023. godini iznosio 112,5 miliona eura i bilježi pad u odnosu na 2022. godinu za 16,7 miliona eura. Na trećem mjestu je priliv stranog kapitala iz Turske, koji je u odnosu na 2022. godinu porastao za 7,1 miliona eura i sada iznosi 85,4 miliona eura. Učešće neto priliva SDI u godišnjem BDP-u za 2023. godinu u zemlju dostiglo je nivo od 6,3 %, dok je u 2022. godini učešće neto priliva SDI u BDP-u iznosilo 13,5%, što predstavlja više nego dvostruko smanjenje u 2023. godini. U 2021. godini učešće neto priliva SDI u BDP-u iznosio je 11,2%.

Makedonija je među zemljama regiona koje još uvijek ne mogu da pređu godišnji prag stranih ulaganja od milijardu eura. Ukupan neto priliv SDI u Republiku Sjevernu Makedoniju u 2023. godini iznosio je 523,1 miliona eura, što je slično nivou Crne Gore i Kosova.

Makedonski neto priliv SDI u 2023. godini bilježi pad od 131,2 miliona eura, što je najizraženije u djelatnosti Proizvodnja metalnih i mašinskih proizvoda i Motornih vozila, prikolica i poluprikolica i u djelatnosti Usluge u finansijskim i osiguravajućim djelatnostima.

Najveće direktne investicije bile su iz Turske u iznosu od 171 milion eura i veće su za 49,2 miliona eura u odnosu na prethodnu godinu, a slijedi strani kapital iz Njemačke u iznosu od 108,4 miliona eura i povećan je za 7,9 miliona eura.

Učešće neto priliva SDI u godišnjem BDP-u za 2023. godinu u zemlju dostiglo je nivo od 3,8% i za 1,2 p.p. je smanjen u odnosu na prethodnu godinu, imajući u vidu da su preliminarni podaci o nominalnoj vrijednosti makedonskog BDP-a zabilježili blagi porast.

